

ҚУРИЛИШ КОРХОНАЛАРИДА СИФАТНИ БОШҚАРИШ ТИЗИМИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ АСОСИЙ ЙУНАЛИШЛАРИ

*Узоқов Хуршид Зиядуллаевич, 302 мен. гуруҳи талабаси,
Эгамов Рахматилло Миролимович, СамДАҚИ докторанти*

Қурилиш корхоналарида ишлаб чиқаришни ривожлантириш ва юксак даражага кутариш учун уни бошқариш керак. «Бошқариш» иборасини маҳсулот сифатига қуллаганда, маҳсулот сифати ва унинг ракобатбардошлигини доимий назорат қилиш, уни белгилловчи шартлари ва омилларини мақсадга мувофиқ таъсир қилдириш йуллари билан маҳсулот сифатини лойиҳалаштириш, ишлаб чиқариш ва фойдаланишда унинг заурур даражада урнатилишини, таъминланишини ва сакланишини тушунмок керак.

Маҳсулотнингсифатинибошқариш операциялари мухандис-техник, ташкилий-технологик, назорат ва бошқа жараёнларнинг узаро боғлиқлиги мажмуасини ташкил этувчи тартиб доирасида олиб борилади.

Маҳсулот сифатини бошқаришда қуйидаги вазифалар амалга оширилади:

- маҳсулот сифатини оширишни режалаштириш ва башорат қилиш;
- маҳсулот лойиҳасини чизиш ва ишлаб чиқаришга жорий этиш;
- маҳсулот сифатини моддий-техник томондан таъминлаш;
- ишлаб чиқаришни технологик тайёрлаш;
- мутахасисларни танлаш, жойлаштириш, ўқитиш ватарбиялаш;
- маҳсулот сифатини оширишни рағбатлантириш;
- маҳсулот сифатини назорат қилиш;

Маҳсулот сифатини бошқариш унинг хоссалари, технологик жараёнларнинг ихтисослаштириш хусусиятлари, ишлаб чиқаришни ташкил этиш шакиллари ва усулларини ҳисобга олган ҳолда бажарилади.

Маҳсулот сифатини яхшилашга оид вазифалар ва тадбирлар тузатилаётганда уларни амалга ошириш имкониятлари ва мақсадга мофиқлиги техникавий-иқтисодий жихатдан асосланади. Бунинг учун қуйидагилар асос қилиб олинади:

- ишлаб чиқарилган маҳсулот сифатига бўлган талаблар ва келгусида уни такомиллаштириш имкониятлари;

- маҳсулот сифат даражасини баҳолаш;

- ишлаб чиқарилган маҳсулотда учраган нуқсонларни юзага чиқариш ва таҳлил этиш;

- илғор корхоналарнинг маҳсулотлари билан таққослаш. Маҳсулот сифатини яхшилашга оид тадбирлар мажмуасига қуйдагилар киради:

- маҳсулотнинг сифат курсаткичларини яхшилашга қаратилган асосий тажриба ва лойиҳалаштириш ишлари ҳамда ташкилий-техникавий тадбирлар;

- ишлаб чиқариш техникаси ва технологиясини такомиллаштиришга оид тадбирлар;

- маҳсулот сифатини ошириш буйича ўтказиладиган илмий-тадқиқот, тажриба ва лойиҳалаштириш юзасидан илмий-текшириш, лойиҳалаштириш ташкилотларига бериладиган топшириқлар;

- стандартларни узлаштириш, уларга риоя қилиш, буюмларни унификациялаштириш, юқори сифатли маҳсулот ишлаб чиқариш, нуқсонларнинг олдини олиш ва истеъмолчилар томонидан буладиган норозиликларни камайтириш буйича тадбирлар. [1]

Бу каби тадбирлар уз вақтида бажарилишини тула-туқис таъминлаш учун уларнинг бажарилиш муддатлари, масъул кишилар, муайян харажатлар ва уларнинг иқтисодий самарадорлиги, рақобатбардошлиги ҳамда бошқа курсаткичлар аниқланади.

Маълумки, рақобат ва рақобатбардошлик ўртасида диалектик алоқадорлик мавжуд булиб, бири иккинчисидан келиб чиқади. Рақобат корхона (фирма)ларни рақобатбардош товарлар ишлаб чиқаришга ва хизматлар кўрсатишга ундайди. Рақобатбардошлик нисбий улчов булиб, хусусияти шундан иборатки, уни рақобат предмети (маҳсулот рақобатбардошлиги)га нисбатан ҳам қўллаш мумкин.

Ракобатбардошлик айнан бозорда кузатилади ва товарларнинг истеъмолчи эҳтиёжларига мувофиқ келиши солиштириб ва текшириб кўрилади. Ана шунда товарнинг ракобатбардошлиги реал харидни амалга ошираётган харидор учун жозибадорлик даражасини курсатади.

Ривожланган бозор иқтисодиётига эга кўпгина хорижий мамлакатларда ўтган 15-20 йил давомида маҳсулот сифатини бошқариш тизимини яратиш, такомиллаштириш ва сертификатлашга эътибор кучайётганлиги кузатилди, сифатга нисбатан янгича бошқарув тафаккури шаклланди. Бунинг асосида ялпи сифат бошқаруви вужудга келди. Бундай сифат бошқаруви нафақат йирик қурилиш корхоналари, балки ўрта ва кичик корхоналарда ҳам кўлланилмоқда.

Худудларда сифат бошқарув тизимлари концепцияси йўналишларини худудда сифатни бошқариш бўйича фаолиятни йўлга қўйиш, ривожлантириш ва ташкил этишнинг тизимли механизми кўринишида амалга ошириш мумкин. Бундай тизимли механизмни худудий миқёсда сифат бошқаруви тизимларининг асосий тамойилларидан фойдаланиш концепция доирасида кўриш мумкин.

Биринчи тамойил – бошқарув мақсад ва вазифаларининг устиворлиги, худуднинг ижтимоий-иқтисодий тизимини бошқаришда сифатни таъминлаш. Сифат вазифалари худудий миқёсда бизнес жараёнларни бошқаришда ва саноат мажмуаларини маъмурий бошқаришда бирламчи аҳамиятга эга. Сифат масалалари худудлар миқёсда амалга ошириладиган барча бошқарув босқичлари ва даражалари, бошқарув функцияларида эътиборга олиниши керак.

Иккинчи тамойил – сифатнинг жараёнларни бошқариш билан интеграциялашуви тамойили. Мазкур тамойилда худуд миқёсда саноат мажмуаларини бошқаришнинг барча тизимлари сифат тизимини таъминлаш, кўллаб-қувватлаш ва такомиллаштириш мақсад ва вазифалари атрофида интеграциялашиши керак. Ушбу тамойилга мувофиқ худудни квазикорпорация сифатида бошқариш жараёнларининг асоси сифат

бошқаруви тизимидир. Худуднинг иқтисодий тизимини бошқаришда бу муҳим интеграцияловчи бўғин бўлиб хизмат қилади. [2]

Учинчи тамойил – занжирли реакция тамойили. Юқори сифат яратиладиган маҳсулот ва хизматларнинг истеъмол қилиниш имкониятларини кенгайтиради, пул муомаласи барқарорлигини оширади, аҳоли ҳаёт даражасининг кўтарилишига ҳисса қўшади, ишлаб чиқаришнинг такомиллашувини таъминлайди, меҳнат шароитлари ва савдо, атроф муҳитни муҳофаза қилиш ва аҳоли саломатлигини таъминлашга ҳисса қўшади.

Тўртинчи тамойил – сифат бошқаруви тизимида амалга ошириладиган усуллар, ёндошувлар сифат институтларинини ривожланишининг бизнесжараёнларни ташкил этиш шакллари ва усуллари ривожидан олдинлаб кетиши тамойили.

Бешинчи тамойил – сифат бошқаруви тизимларининг ўз-ўзини ташкил этиш тамойили.

Олтинчи тамойил – сифат бошқарувига ёндошишда иккитарафламалик тамойили.

Бир томондан сифат бошқарув объекти бўлса, бошқа томондан сифат бошқарув функцияси ҳамдир. Шундан келиб чиқиб, худуд миқёсида сифат бошқаруви тизимини ташкилотнинг сифатни бошқариш тизимини тартибга солувчи таъсир сифати қабул қилиш мумкин, бошқа томондан эса, сифат бошқаруви тизими худудни бошқариш тизимининг бир элементи ҳамдир.

Мазкур тамойилларни асосий тамойиллар сифатида белгилаган ҳолда муаллиф худудда сифат бошқарув тизимини ривожлантиришнинг ташкилий ва иқтисодий таъминлашнинг мантиқий ва тузилмавий моделини таклиф этади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Норматоматов Р., Саидалиев Х. Стандартизация и качество. Ж. Сельское хозяйство Узбекистана, 1987, №9.

2.Щептова С.Е. Менеджмент и экономика качества: От естественного к формальному, от формального к естественному.- М.: КомКнига, 2007.- 512с.